

YETKİN MÜHENDİSLİĞE GENEL BİR BAKIŞ

Emo Genç Kocaeli Şubesi Bildirisi

Mühendislik ve mimarlık etkinlikleri ile ilgili temel kaygı, bu etkinliklerin toplumun, güvenliği, sağlığı ve çıkarlarını korumayı ön planda tutarak, mesleki ahlak ve etik değerler süzgecinden geçirerek gerçekleştirmek olmalıdır.

Mühendis ve mimarların verdiği hizmetlerin riski doğrudan topluma yansımaktadır. Ülkemizin ve dünyamızın yakın tarihi bu risklerin ağır bedellerinin toplum tarafından ödendiği örnekler ile doludur. Dolayısıyla, her şeyden önce toplumsal bir hizmet sunan mühendisler ve mimarlar bu hizmetleri verebilecek yeterli bilgi ve deneyime sahip olmak, mesleklerinde uzmanlaşmak zorundadırlar. Mühendislik uygulamalarındaki, bilgi ve deneyim eksikliğinin halkımız üzerindeki binlerce cana ve yüksek maddi kaynağa mal olacağı yıkıcı sonuçları, depremlerde, iş kazalarında, yangınlarda, doğal çevrenin tahribinde, endüstriyel kazalarda yaşayarak görülmektedir. Ülkemizde kurumsallaşma, aşağıdan yukarıya ihtiyaçlar üzerinden uzun vadeli bir planlamayla değil, yukarıdan aşağıya anlık sorunları giderme üzerine kısa vadeli çözümler ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu durumda da gerçekleştirilmeye çalışılan her çözüm arayışı, yeni bir soruna gebe kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Her alanda olduğu gibi eğitim sistemimiz de bu anlayıştan nasibini almış ve ülkemizin üretim potansiyeli, gelecek dönemlerde üzerine gidilmesi gereken sektörler,

nasıl ve ne kadar işgücü potansiyeline ihtiyaç duyulacağı düşünülmeden, oy uğruna, alt yapıdan yoksun boy boy tabela üniversiteleri açılmıştır. 17 Haziran 1938 tarihli ve 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık hakkındaki yasaya göre, mühendislik ve mimarlık unvanı ve yetkisi ile sanat icra etmek için mühendislik ve mimarlık tahsiline dayalı diploma sahibi olmak gerekli ve yeterlidir. Bir mühendis ve mimar diplomasını alır almaz kendi alanı ile ilgili her türlü mesleki etkinlikte sınırsız bir yetkiyle donatılmaktadır. Oysa ki bilim ve teknolojinin günümüzde eriştiği düzeyde yenilikler, gelişmeler hızla artmakta ve buna paralel olarak yeni uzmanlık alanları doğmaktadır. Bu kanuna göre her yeni uzmanlık alanı için yeni bir mühendislik fakültesi yada bölümü açılarak lisans diploması verilmesi gerekmektedir.

Ayrıca ülkemizde böyle bir gelişme de yaşanmaktadır; bir mühendislik bölümünün uzmanlık isteyen herhangi bir alanında ya da bölümler arası konularda verilen lisans eğitimleri ile, yeni mühendislik mimarlık bölümleri oluşturulmaktadır. Üretimden kopuk, plansız bir anlayışla oluşturulan bu bölümlerden mezun olan mühendis ve mimarların çoğunun hangi iş sektöründe, hangi konularda ve hangi düzeyde istihdam edileceği bile düşünülememektedir. Yetki ve sorumluluklarını belirten hiçbir yasal düzenleme yoktur. Büyük bir çoğunluğu aldıkları eğitimle ilintisiz işlerde çalışmakta, ya da iş bulamamaktadırlar. Ülkemizde mühendislik, mimarlık eğitimi veren kuruluşların yeterliliği de ayrı bir konudur. Genel olarak eğitimin özellikle mühendislik ve mimarlık eğitiminin kalitesinde eğitim kuruluşlarına göre önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu kuruluşların çoğunda güncel müfredata sahip, yeterli sayıda öğretim üyesi ve çağdaş, modern laboratuvar olanakları ile öğretim yapıldığını söylemek mümkün değildir. Eğitim programlarının, ders içeriklerinin, öğretim üyesi sayısı ve yeterliliklerinin, laboratuvar, derslik, kütüphane, bilgisayar donanımı, araştırma olanaklarının genel olarak yetersizliği yanında, eğitim kuruluşları arasında bu olanaklar açısından da ciddi dengesizlikler bulunmaktadır.

Bu durum mezunlara da yansımakta, hepsi devlet tarafından açılan ve programları devlet tarafından saptanan üniversitelerden mezun olan mühendislerin çoğu yeterli niteliğe ulaşmamaktadır, eğitimde kalite eksikliği ve eğitim farklılığından kaynaklanan formasyon eksikliği nedeniyle tek seçici güç piyasa olmakta zaten çoğu yeni mezun iş bulamamakta ve ekonomiye kazandırılmamaktadır. Diğer bir ifade ile eğitim için ayrılan bütçe, ülke kaynakları çarçur edilmektedir.

Bunun sonucunda da mesleğine yabancı, mezun olduğunda ne yaşacağını bilmeyen, iş garantisi olmayan gençler üniversitelerden bir bir mezun edilerek mühendislik diploması verilmiştir. Bu durum ise işverenler tarafından yıllarca yedek işgücü olarak düşünülüp ucuz iş gücü yaratmak amacıyla kullanılmıştır. Sürecin uzun vadede ülkemize ne kadar fazla zarar vereceği değil, kısa vadede ne kadar kar elde edileceği hesaplanır hale gelmiştir. Tüm bu yaşananlar yıllarca dile getirilmesine rağmen, durumun ciddiyeti hükümetler tarafından yeterince kavranmamış veya önemsenmemiştir. Durumun ciddiyeti ilk kez 17 Ağustos depremiyle yaşanan felaketten sonra yapılan araştırmalar sonucu tartışılmış, TBMM'ye kanun önerisi verilmiş ve Yapı Denetimi ve Yetkin Mühendislik üzerine araştırmalar başlamıştır. Ancak, yaşanan kaza ve 17 Ağustos depremi gibi felaketlerin sonuçlarına baktığımızda, yıkılan yapıların neredeyse tamamında, yıllarca konusunda çalışmış ve çıkarılmış veya çıkarılmak istenen mevzuatlardaki tanımlara uyan yetkin mühendis ve mimarlar tarafından yapıldığı görülmüştür. Buda bu kötü sonuçları sadece mesleki (teknik) yetersizliğe bağlamanın, bizi yanıltıcı noktalara getireceği açıkça görülmektedir. Burada çok önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır. Bu da etik kurallar ve meslek ahlakı sorunudur. Mahalli idarelerdeki, oy kaygısıyla yapılan imar değişiklikleri yanında, müteahhitlerin fazla kazanma hırsıyla, proje ve teknik gerekliliğe uymayan eksik ve kalitesiz işleri, maalesef bunları kontrol yetkisinde olan bir kısım mühendislerin işini yapmaması veya göz yumması gibi nedenlerle bu sonuçları doğurmuştur. Yetkin

mühendislik konusunun siyasi erk tarafından sahiplenmesinin bir nedeni de 1995 yılında imzalanan ve 10 yıllık geçiş süresinin sona erdiği ve 1.Ocak.2005 tarihi itibariyle işlerlik kazanmış olan GATS yani Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'dır. Bu anlaşma ile Türkiye GATS'ta tanımlanmış olan 155 hizmet'ten 72'sini tek yanlı olarak geliştirmiş ülkelerin paylaşımına açmaktadır. Yani başka bir anlatımla, Tüm hizmetlerin %46'sını açmaktadır.

Bu oran hizmet alanlarını açan diğer ülkelerden hiçbirinde %18'ini geçmemektedir. Tabii ki açılan hizmet alanlarının en başında mühendislik ve mimarlık hizmetleri gelmektedir. Siyasi erk bu anlaşmanın gereğini yerine getirmek zorundadır. Diğer bir başka olgu ise, dünyadaki mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin %72'si 4 büyük emperyalist ülkenin kontrolünde olmasıdır. Tüm bu parçaları bir araya getirdiğimizde, hizmet alanlarımız, eğitimimizin ve mühendis-mimarımızın unvanlarının tanınmadığı dış dünyaya tek yanlı açılmaktadır. Bunlara ilave getirilecek yetkin mühendis uygulamaları, sadece bu ülkelerin ucuz işgücü olmasına yarayacak bir olgu olacağı da açıktır.

Bugün gelinen noktada tüm bunlar göz ardı edilmekte ve konu sadece yetkin olma, yetkin olmama noktasına taşınmaktadır. Siyasi erk'in yetkinlik konusundaki çalışmalarına paralel olarak; TMMOB'de yetkili mühendis kanun tasarısını hazırlamıştır. Bu tasarıda özetle lisans eğitimi sonrası uzmanlık gerektiren alanlarda faaliyet gösterecek üyelerin bağlı olduğu Oda tarafından mesleki yeterliliğinin belgelendirilmesi amaçlanmaktadır. Kanun Tasarısının hedefi; hizmetin kişi ve toplum yararına verilmesi, yanlış uygulamaların önlenmesi, kalite ve güvenirliliğin artırılmasıdır. Mühendislik hizmetlerinin alanında yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olan üyelerce verilmesi, hizmetin verilme sürecinde hizmeti veren üyelerin mesleki ve meslek etiği açısından tam olarak denetlenmesidir. Hizmeti veren üyelerin bilginin hızla yenilenmesi gereksinimine uygun olarak çağdaş teknikleri izleyebilmelerine yönelik sürekli mesleki eğitim sürecine tabi tutulmalarının sağlanmasıdır.

Kanun Tasarısı TMMOB'ne bağlı odalara kayıtlı mühendis,mimar ve şehir plancılarının meslek uygulama alanlarının belirlenmesinde TMMOB'ni,mesleki yeterliliğin belgelendirilmesi ile meslek içi eğitim faaliyetleri düzenleme konusunda Odaları sorumlu tutmakta ve görevlendirmektedir. Yetkin/yetkili mühendislik kavramları üzerinde durulan kanun tasarısında temel gerekçe; Mühendis, mimar veya şehir plancısı diploması alan herkesin, uygulamada herhangi bir deneyime sahip olmaksızın, bir anlamda, sınırsız mesleki yetki ile donatılması, hizmetin niteliği ve güvenilirliği bakımından zaman zaman sakıncalar yaratabilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de ülkemizde şu bir gerçek haline gelmiştir ki, yeni mezun olmuş, özellikle herhangi bir iş deneyimi bulunmayan mühendislerin çoğu kendi mesleklerinin dahi ne yaptığını bilmemektedir. Bu durumun çözümüne dair yapılan tartışmalarda TMMOB içerisinde bir çok oda farklı görüş belirtmiş, hatta odalar kendi içlerinde bile ortak bir görüş yakalayamamışlardır. İnşaat Mühendisleri Odası(İMO) tarafından hazırlanan Yetkin İnşaat Mühendisliği Uygulama Yönetmeliği Madde 6(yetkin inşaat mühendis olma koşulları ve süreci), c şıkkında belirtilen ifade şöyledir: “Madde 5’te belirtilen uzmanlık alanlarında, en az beş yıl süreyle, Yetkin Mühendis belgesine sahip mühendisler denetiminde gerçekleştirilmiş mühendislik deneyimi sahibi olmak ve bu hizmetleri belgelemek. Yüksek lisans ve/veya doktora derecesi almış olup da kendi uzmanlık alanında Yetkin Mühendislik başvurusunda bulunan adaylar için bu süre üç yıla indirilir.”

Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi, sorunun ana nedeni, eğitimin kalitesi ve çağdaşlığı ile birlikte ülke koşulları ve geleceğinin planlanması üzerine kurulması gereken, eğitim ve uzmanlık alanlarının belirleneceği, üniversitelerde çözülmesi gerekmektedir. Yetkili Mühendislik ile ilgili tartışmalarda, bu uygulamaya karşı çıkan gerek mühendislerin, gerek mühendislik öğrencilerinin bir başka temel sıkıntısı ise, mezun olan hiç kimsenin mühendislik yapamayacağı düşüncesi, yetkili mühendisliğin

ücretli eğitimler ve sınavları sayesinde rant ekonomisi içine dahil olacağı veya yetkili mühendis olabilmek için, 3-5 yıl stajyer mühendis olarak çalıştırılması durumlarıdır. Gerçekten de okuduğumuz okuldan mezun olduğumuzda hiçbir projeye imza atamamak, mühendis olarak herhangi bir projeye imza atmak için 3-5 yıl başka bir yetkin mühendisin yanında stajyer olarak çalışmak doğru görünmemenin yanında, haklı bir uygulama da değildir. Yetkin mühendislik uygulamaları ve bu uygulamaları doğuran etmenler arasında doğal nedenlerin yanında dünyanın küreselleşmesinin de neden olduğunu göz ardı etmek yanlış olacaktır.

Burada meslek etiği ve kalite gibi kavramlar öne çıksa bile, bu kavramların bu aşamada daha önceki anlamlarından daha çok kapitalist sistemin yapısal mantığı içinde yeniden biçimlendiğini belirtmemiz gerekiyor. Tabiki meslek için gerekli donanım ve kalite öne çıkarılmalı. Ama donanım ve kalite nasıl kazanılacak, nerede kazanılacak ve kimin için kazanılacak soruları özel bir önem kazanıyor. Ülkemizde kapitalizm oldukça önemli bir gelişme içinde, üretim sürecinde kapitalist ilişkilerin gelişmesi anlamında oldukça önemli gelişmeler gerçekleşiyor. Bu gelişmeler bir yandan gerek emek ve gerekse nitelikli emek olarak mühendisliği sermayenin gündemine ama kontrol ve denetim altına alma anlamında gündemine almasına yol açıyor. Böylelikle kapitalizmin mantığında yer alan “standarda kavuşturma” düşüncesinden mühendislik ve mühendislik hizmetleri de nasibini almış oluyor.

Sonuç olarak; bu sorunun bir eğitim sorunu olduğunu düşünmekteyiz. Türkiye’de kurulduğu ilk zamandan beri kamu yararından yana olan, mühendislik, mimarlık ve şehir planlamacılığının yetkili kuruluşu olan TMMOB’nin bu bölümlerin eğitim sürecinde de söz hakkına sahip olarak, eğitimin başlıca iki unsuru öğrenciler ve öğretim görevlileri beraber hareket ederek nitelikli, çağdaş ve bilimsel eğitim koşullarının yaratılmasında çalışmalar yapılması gerektiğini düşünüyoruz. Kocaeli

EMO-Genç yukarıda belirtilen süreçte araştırmaların ve çalışmaların her alanında katkıda bulunmaya devam edecektir.

EMO Kocaeli Őube Öğrenci Üye Komisyonu

Sezer ÇAY

Kaynaklar:

- 1) TMMOB Yetkili Mühendislik Yasa Taslađı (www.tmmob.org.tr)
- 2) TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Yetkin Mühendislik Yasa Taslağı(www.wimo.org.tr)